

УИЛЯМ ФОКНЪР ЧЕРНИТЕ ПАНТАЛОНИ

Превод от английски: Кръстан Дянков, 1993

chitanka.info

I

Застанал в овехтелите, избелели, но чисти черни дочени гащи, които Мени бе изпрала само преди една седмица, той чу удара на първата буца о чамовия сандък. После сам грабна една от лопатите и в ръцете му (на ръст надхвърляше шест стъпки и тежеше малко повече от сто килограма) тя заприлича на лопатките, с които си играят децата по крайбрежния пясък, а половината кубик хвърлена с нея пръст по нищо не се отличаваше от леките облачета, които вдигат детските лопатки. Един от другарите му, също работник в дъскорезницата, го побутна по ръката и рече:

— Нека аз, Райдър!

Но той не трепна. Докато лопатата се намираще още във въздуха, освободи едната си ръка, замахна назад и блъсна другия в гърдите, оня подскочи цял разкрач, и след това отново прихвана лопатата, понесла пръстта с кротък бяс, от който купчината растеше сякаш по своя воля, ненасипвана отгоре, а като че набъбваща отдолу, откъм земята, докато най-последно, ако не беше прясната му пръст да го отличава, гробът стана досущ като всички останали гробове, белязани в безреда из голото поле с парчетии от пръстени съдове, изпочупени шишета, стари тухли и всякакви други незначителни наглед предмети, всъщност наситени с дълбок смисъл, фатални за оня, който ги докосне, и неразбираеми за белия човек. Сетне се изправи, захвърли с една ръка лопатата и тя затрептя като забито копие на връх купчината пръст, обърна се и закрачи нататък, без да спира дори когато от рехавата група негови близки и приятели и неколцина стари хора, помнещи и него, и покойната му жена от деца, се отдели една бабичка и го дръпна за ръката. Беше леля му. Тя го бе отгледала. Родителите си изобщо не помнеше.

— Къде си тръгнал? — рече тя.

— У дома — каза той.

— Как тъй сам — рече тя. — Гладен си. Ела при мене да хапнеш.

— Отивам си у дома — повтори той, като издърпа желязната си ръка от нейната, сякаш не човек го бе хванал, а муха му е кацнала. Останалите дървари от дъскорезницата — той им беше началник — тихо се отдръпнаха да му сторят път. Но още не стигнал оградата, един от тях го настигна; нямаше защо да му обяснява, че е пратеник на леля му.

— Почакай, Райдър — каза другият. — Скрили сме в храстите едно шише... — После добави онова, което нямаше намерение да казва, което никога не бе допускал, че ще издума при подобни обстоятелства, макар всички да го знаеха: каза му за мъртвите, които не искат или не могат да напуснат земята, въпреки че плътта, в която на времето са живели, вече е върната в нея; проповедниците нека си разправят колкото щат, да повтарят и да потретват, че мъртвите уж напускали земята не само без жал, но дори и с радост, за да се възнесат във вечната слава. — Ами ако тя се върне? Лошо ще стане, ей!

Той погледна другия, без да спира, а някъде горе, на високата му и килната назад глава, се изцъклиха две зачервени в ъглите очи.

— Остави ме, Ейси — рече той, — не ми се бъркай!

И продължи, прескочи трите реда бодлива тел, без да забавя крачка, прекоси пътя и навлезе в гората. Когато излезе от другия ѝ край, приближаваше привечер, премина последната нива и пак на една крачка прескочи и тази ограда. В късния неделен час пътят беше опустял — нямаше ги семействата с фургоните, ездачите и поелите за църква да го заприказват и след туй, като отmine, с мъка да се сдържат да не обърнат глави подире му. Бледият, лек и сух като барут августовски прахоляк, по който бяха минали бавните неделни нозе, криеше някъде отдолу отпечатъците от копита и колела, оставени там през дългата седмица, заличени сега, но не изчезнали, запечатани и запазени в спечената прах; там бяха и тесните, с прибрани пети и щръкнали палци следи от босите нозе на жена му, която в съботен ден, докато той се измие, отиваше до лавката да вземе дажбите за седмицата; там бяха и неговите собствени следи, бележещи сега бързите му крачки, крачки като на дребосък, който се е забързал, а снагата му пореше въздуха, който нейното тяло бе опразнило, очите му галеха предметите — дървета и нивя, къщи и хълмове, — които очите ѝ бяха загубили.

Къщата им бе последната и не тяхна, а взета под наем от Карадърз Едмъндз, местния бял земевладелец. Редовно си предплащаше наема, че и нещо повече — за шест месеца постла пруста с нови дъски, доизгради и покри кухнята: работеше сам в съботните следобеди и в неделя, помагаше му единствено жена му. И печка купи. Защото не печелеше зле: на дъскорезницата работеше, откак навърши петнайсет, и сега, вече на двайсет и четири, водеше цялата дърварска бригада, а хората му от изгрев до залез извозваха една трета повече трупи, от останалите, понякога сам той преместваше такива дънери, каквито обикновено двама души влачеха с куки — може би го правеше от суетност, защото си съзнаваше силата. Никога не оставаше без работа, дори в ония отколешни дни, когато от пари много-много нямаше нужда, тъй като по-голямата част от онова, което му трябваше тогава, не струваше пари — не се налагаше да купува жените, били те светли или мургави, безименни и за каква да е цел, не се грижеше какво ще облече, а при леля му по всяко време на деня и на нощта за него имаше достатъчно храна, при това леля му не искаше двата долара, които ѝ предлагаше всяка събота; едничкото, за което трябваше да плаща, бяха заровете и уискито в събота и неделя, и то само до онзи ден преди половин година, когато срещна Мени, която бе познавал цял живот — него ден си каза „Край на всичко това!“, ожениха се, той нае хижата от Карадърз Едмъндз и още първата брачна нощ запали в огнището огън, който продължаваше да гори и досега — разправяха, че точно тъй постъпил преди четирийсет и пет години и чичо Лукас Бийчъм, най-старият изполичар на Едмъндз; вдигаше се по тъмно, ще се облече и закуси на лампа, ще бие после четири мили до дъскорезницата, по изгрев да е там, и точно един час след залез се връщаше у дома. Това се повтаряше до събота, когато неминал и час, откакто е превалило пладне, ще изкачи стъпалата и ще похлопа — не на стълба, нито по рамката на вратата, а горе, под самата стряха, ще влезе в кухнята и ще нареди върху изстърганата до бяло маса кръг от сребърни долари, един лъскав водопад от пари, а в това време на печката цъцри готовият обяд, горещата вода в калайдисаното ведро, кутията от бакпулвер, в която държаха сапуна, и пешкира, съшит от разпрани брашнени чували, го чакат заедно с чистите панталони и риза, а Мени ще събере парите и ще иде на половин миля до лавката да купи дажбите за идната седмица, внасяйки остатъка в касата на

Едмъндз, после ще се върне и ще хапнат двамата още веднъж, сега най-сетне от пет дни насам, без да бързат — малко месо, зарзават, царевичен хляб, мътеница и кейка, който тя всяка събота опичаше в новата печка.

Като посегна към вратата, изведнъж му се стори, че зад нея няма нищо. Къщата и без това никога не е била негова, но сега и новите дъски, и первазите, и гредите, огнището, печката и леглото — всичко бе част от спомена за някой друг; спря на полуотворената врата и като човек, който е заспал на едно място, а като се е пробудил, внезапно се е намерил на друго, каза си на глас:

— Какво търся тук? — После продължи и зърна кучето. Беше го забравил. Спомни си, че ни го е виждал, ни чувал от вчера, когато взе да вие малко преди зазоряване. Беше грамадно куче с кой знае откъде взела се кръв на тъпонос мастиф (месец след като се взеха с Мени, той й бе казал: „Трябва ми едно голямо куче. Че ти си ми едничкият човек, дето може да ме търпи повече от един ден.“); то се показа изпод пруста и го приближи, но без да тича, сякаш прелетя в полумрака и леко се облегна на крака му с вдигната глава, а когато той го докосна, обърна се към къщата; звук не издаде, като че с животинския си мозък схващаше, че досега, докато го е нямало, то е било оставено на пост и едва в тази минута го освобождават. Пред него гредите и дъските го гледаха корави и плътни и за миг си помисли, че не ще може да си влезе. — Но аз трябва да ям — каза той. — И двамата трябва да ядем — и запристъпя нататък, но кучето не го последва; тогава се обърна и го изруга. — Я ела тук! От какво те е страх? Тя и тебе обичаше, не само мене! — Изкачиха стъпалата, прекосиха пруста и влязоха в хижата, в единствената, сега потънала в дрезгавина стая, която начаса се изпълни с изминалите шест месеца, така се изпълни, че просто въздух не остана. Спомените се сгъстиха най-много пред огнището, където в дните, преди да купи печката, той я сварваше след четирите мили от дъскорезницата да привежда тесния си гръб и да клечи, протегнала една ръка, тясна и дълга, да си пази лицето от пламъка, над който другата държеше тигана — огънят, който трябваше да гори до края на живота им, се бе превърнал още вчера с изгрева на слънцето в сухо и светло петно от мъртви въглени и сега той стоеше над него, а последният светлик умираше върху силната и несломима пулсираща гръд, надигаща се на безспирни тласъци; бързането и лошият път през

нивя и гори не успяха да ги ускорят и застанал сега неподвижен в стихналата и чезнеща стая, той дори не смогваше да ги укроти.

И тогава кучето го изостави. Лекият натиск по крака му отслабна. Той чу хлопота и съскането на лапите му по дъските и отначало помисли, че бяга. Но то се спря пред вратата; виждаше го: навирило глава, почна да вие. Сега видя и нея. Стоеше на кухненския праг и го гледаше. Той се закова. Ни дъх си пое, ни проговори, додето не се увери, че гласът му няма да изневери, че е все същият и няма да я уплаши:

— Мени — рече той, — всичко е наред. Виж, не ме е страх. — После пристъпи към нея, бавно и все още без да вдига ръка, и спря. След това направи втора стъпка. Но този път, още непогръднал, тя почна да се стапя. Той замръзна на мястото си, затаи дъх и си пожела и тя да спре. Но тя не спря. Топеше се и изчезваше. — Почакай — каза той и си помисли, че никога не се е обръщал към жена си с по-галец глас. — Тогаз нека и аз да дойда с тебе, скъпа.

Но тя си отиваше. Вървеше бързо и той като че наистина усети падналата между тях непреодолима преграда — преградата на оная сила, която сама може да мъкне дънер, какъвто и двамина не могат, на онази кръв, кости и плът, които са твърде силни, за да бъдат победени от живота; веднъж завинаги той бе разбрал и видял със собствените си очи колко устойчиви при внезапната среща с всесилната смърт могат да бъдат не костите и плътта на младостта, а волята на тези кости и на тази плът да живеят.

Тя си отиде. Той прекрачи прага, на който бе застанала, и приближи печката. Лампа не запали. Нямаше нужда от светлина. Сам бе поставял печката, сам бе сковал лавиците за кухненските съдове. Напипа две паници, свали ги и от студената тенджерата на студената печка ги напълни с гозбата, която леля му вчера бе донесла и от която вчера бе хапнал и той, макар че сега не помнеше нито кога е ял, нито какво е било. Отнесе паниците на изстърганата до бяло гола маса под единственото тъмнеещо прозорче, изтегли два стола и седна, почака пак да се увери, че гласът му ще бъде какъвто го иска и грубо се провикна:

— Ела сега тук! Ела да си изядеш вечерята. На мен много не ми трябва... — той млъкна, свел очи към паницата, дишайки на дълбоки, силни тласъци, гърдите му се издуваха и спадаха; по едно време спря

да диша и за миг застана неподвижен, вдигнал лъжицата със студения лепкав грах. При допира до устните му втвърдената безжизнена маса сякаш отскочи. Без да се стоплят от устата му, граховете зърна се пръснаха, лъжицата издрънча о паницата; столът изпука назад и той се изправи, усети как мускулите на челюстта му се мъчат да разтворят устата, теглейки назад горната половина на главата. Но той прекъсна това, преди да се е превърнало в звук, отново се овладя, трескаво охраната от чинията си, прехвърли я в другата, излезе от кухнята, прекоси стаята и пруста, остави паницата на долното стъпало и се отправи към дворната врата.

Кучето го нямаше, но още неизминал и половин миля, то го настигна. Отгоре светеше месецът и двете им сенки ту пробягваха начупени и прекъснати между дърветата, ту се просваха дълги и цели по склоновете на пасбището и по старите запуснати ниви чак до хълма — човекът, полетял по земята, както би препуснал кон, готов да кривне всеки път, щом насреща му се изпречи осветен прозорец, а кучето — подскачащо по петите му; при един завой сенките им се скъсиха, после стъпиха върху тях, последната далечна светлинка бе изчезнала и сега сенките им отново почнаха да растат, а кучето продължаваше да върви по петите му дори когато едва ли не изпод нозете на човека изскочи заек, а след това легна до неговото изпънато тяло в сивото сияние на приближаващото утро, до непосилното издуване и спадане на човешката гръд, до дрезгавото, но гласовито хъркане, което ехтеше не като стон от болка, а като че безрък човек се е вкопчил в нестихващо единоборство.

В дъскорезницата беше само огнярят; по-стар от него, той тъкмо се връщаше откъм купчините дървен материал, изгледа го безмълвно, като прекоси празното място, закрачил тъй, сякаш ще мине не само под навеса, където се намираще парната машина, но и през или върху самата парна машина; панталоните, които вчера бяха чисти, сега се мятаха раздърпани, мръсни и мокри до коленете от роса, платнената шапка бе килната встрани, висеше над ухото му с върха надолу, както впрочем винаги я носеше, бялото на очите му зачервено, а те изпълнени с някакво напрежение и трескавост.

— Къде ти е канчето? — попита той. Огнярят не бе успял да отговори, когато той мина край него и откачи емайлирания съд от гвоздеа на стълба. — Искам само малко сухар.

— Изяж го всичкия — каза огнярят. — На обяд ще ям с друго канче. А ти си върви у дома и лягай. Не изглеждаш добре.

— Не съм дошъл да ти изглеждам — каза той, седна на земята, опрял гръб на стълба и прихванал канчето с колене, затъпка устата си с две ръце, лапайки като вълк — отново грах, също тъй твърд и студен, остатък от неделната пържена кокошка, няколко корави къса от днешното пържено месо, парче сухар колкото детска шапка — всичко размесено, неразлично и безвкусно. Почнаха да прииждат и другите, шумяха, разговаряха и се суетяха пред навеса; след миг се появи на коня си и белият надзирател. Той не вдигна поглед, остави празното канче до себе си, стана, все тъй без да поглежда никого, отиде до водата и като легна по корем, приближи лице до водата и загълта със същите дълбоки, могъщи и неравномерни вдишвания, с които хъркаше и с които снощи на свечеряване бе търсил свежия въздух в празната къща.

Затъркаляха се и камионите. Въздухът взе да пулсира от бързите удари на ауспусите, от хленча и звъна на трионите, камионите приближаваха рампата един по един, той се покатерваше подред отгоре им, запазвайки равновесие върху товара, който трябваше да освободи, избиваше клиновете, разхлабваше веригите и с дърварската си кука подреждаше трупите един по един — дъбове, кипариси и евкалипти — върху двете наклонени греди, задържаше ги там, докато следващите двама от бригадата му се освободяха да ги поемат и насочат нататък; така разтоварването на всеки камион се превръщаше в продължителен тътнещ грохот, разкъсан тук-там от изгрухтяващи повиквания, а когато падна утринната роса и ги обля потта, те си заподхвърляха и куплетите на песен, в която той не участваше. Пееше рядко, а тази сутрин едва ли би могла да се различава от останалите — той отново стоеше с цял човешки ръст над главите, които старателно отбягваха да го поглеждат, сега вече гол до кръста, захвърлил ризата и завързал над хълбоците презрамките на панталоните, гол, ако не се смята носната кърпа около врата му и шапката, прилепнала накривена някъде над дясното му ухо, а издигащото се слънце блестеше синьо в потта, избила върху сноповете мускули с цвета на нощта; тогава се разнесе свирката за обяд и той се обърна към двамата мъже в основата на рампата:

— Внимавайте, хей! Пазете се! — И плъзна дънера по наклона, кацнал отгоре му изправен сред главоломния трясък, запазвайки равновесие с бързи стъпки назад.

Чакаше го мъжът на леля му — висок колкото него човек, стар, слаб, почти сух, понесъл в една ръка тенекиено канче и покрита паница в другата; седнаха на сянка до вадата, недалеч от останалите, които също наотвориха своите канчета. В канчето имаше бурканче мътеница, увито в парче чист и влажен кеневир, а в паницата — още топъл пирог от кайсии.

— Леля ти го опече тази сутрин, за тебе — каза чичото. — И каза да дойдеш у нас. — Но той не отговори. Привиден и опрял лакти на коленете си, държеше пирога с две ръце, ръфаше, а сладкият полутечен пълнеж се размазваше и течеше по брадата му. Дъвчейки, той примигваше бързо-бързо, а бялото на очите му все повече се покриваше от плъпналата червенина. — Снощи ходих до вас, ама те нямаше. И днеска ме прати. Каза у дома да дойдеш. Снощи не угасихме лампата заради тебе.

— Че какво ми е — рече той.

— Не си добре. Бог дал, бог взел. Какво сега, в бога вярваш и толкоз. А леля ти все ще ти помогне.

— Да вярвам ли? В какво да вярвам? Какво му е сторила Мени? Кой го кара да ми се бърка в живота?

— Мълчи! — смъра го старецът. — Мълчи!

След това камионите отново се затъркаляха. Сега вече нямаше нужда да измисля причини, с които да си обяснява, че още диша, защото след малко му хрумна, че изобщо е забравил диша ли или не, тъй като в непрестанния трясък на сриващите се трупи не чуваше дъха си; щом разбра, че е забравил, изведнъж му стана ясно, че всъщност не е; ето защо вместо да гътне последното дърво към рампата, той се изправи, захвърли куката като изгоряла кибритена клечка и в замиращия ек от гръмовното падане на предпоследния дънер се хвърли между двете наклонени греди на рампата с очи към дървото, намиращо се все още на камиона. Беше го правил и преди — да грабне ствола с ръце, да го вдигне от камиона и като се обърне с него, да го стовари на рампата, но дънер като сегашния по-рано не бе му попадал. В настъпилото мъртвило, което удави всички звуци, освен пулсиращото пропукване на ауспуха и лекото, освободено ридание на триона, тъй

като сега всички очи, дори очите на белия надзирател се приковаха в него, той придърпа дънера до края на камионната платформа, приклепна и вкопчи дланите си под него. За миг всякакво движение секна. И сякаш немислещото неодушевено дърво преля в човека част от своята първобитна жизненост и го хипнотизира. Някъде се обади притихнал глас:

— Готово. Отлепи се от камиона.

И те видяха ивицата въздух под ствола, неописуемо бавното изправяне на стегнатите му нозе, докато коленете се допряха, движението, което неописуемо бавно се изкачи от глътнатия корем към обръчите на гърдите, по вратните жили, повдигайки по пътя си горната му устна от стиснатите бели зъби, изтегли главата му назад, непроменяйки единствено налятата с кръв втрещеност на очите, изпъпли по ръцете и по изопващите се лакти, додето стигна вече вдигнатия над главата му дънер.

— Само че как ще се обърне? — рече същият глас. — Ако рече да го тури обратно на камиона, ще се претрепе.

Ала никой не помръдваше. И тогава — той изобщо не се постара да сбере последни сили — дървото изведнъж подскочи назад през главата му, като че по своя воля, завъртя се, полетя и изтрещя върху рампата; той се обърна, прескочи с една крачка наклонената греда, мина сред тях — отдръпнаха се да го пуснат — и като прекоси празното място, пое към гората, макар че надзирателят се развика подире му:

— Райдър! — И след малко пак: — Хей, Райдър!

На залез той и кучето се намираха на четири мили, в крайречния мочур, на поляна не по-обширна от стая, където имаше колиба, по-скоро коптор от дъски и платнища — пред входа седеше брадясал бял човек, подпрял до себе си пушка. Той го приближи и протегна в дланта си четири сребърни долара.

— Искам една дамаджана — рече той.

— Дамаджана ли? — учуди се белият. — Сигурно искаш да кажеш половинка. Понеделник сме днес. Или вие май всичките сте хукнали, а?

— Аз напуснах — обясни той. — Къде ми е дамаджаната? — И в очакване, тъй като явно нищо не привличаше погледа му, запримигва бързо с кръвясалите си очи, отметнал леко глава назад, после се

извърна, а до крака му, обвесена на сгънатия среден пръст, висеше дамаджаната; в този миг белият внезапно и остро го погледна в очите, сякаш ги виждаше за пръв път — очите, които тази сутрин бяха напрегнати и трескави, а сега изглеждаха слепи, потънали в кръв.

— Я дай тука! — рече белият. — Дай дамаджаната! Не ти е притрябвал цял галон, само половинка ще ти дам. И после да се пръждосваш от тук и повече да не съм те видял... — Белият посегна и хвана дамаджаната, при което другият я дръпна зад гърба си и така силно замахна със свободната си ръка, че блъсна белия в гърдите.

— Внимавайте ей, бели хора! — каза той. — Тя си е моя. Платил съм си.

Белият изруга:

— Не си! Дръж си парите! И оставяй дамаджаната, черна мутро!

— Моя си е — каза той с притихнал, дори нежен глас и спокойно лице, ако не се смяташе бързото примигване на зачервените очи. — Платил съм си. — После обърна гръб на човека и пушката и прекоси поляната до мястото, където го чакаше кучето, за да тръгне отново по петите му. Поеха по тясната пътечка между високите стени непроницаема тръстика, която придаваше на сумрака някакъв златист отблясък и внушаваше същото онова чувство за натиск и липса на въздух, което бе изпитал и между стените на къщата. Но вместо да побегне, този път той спря и надигна дамаджаната, измъкна царевичния кочан, с който бе затъкната острата миризма на този непрепечен и вонлив алкохол, и почна да пие, поглъщайки течността, тежка и студена като ледена вода, без да усети ни вкус, ни парливост, и когато свали дамаджаната, тя заклокочи от въздух. — Хе! — рече си той. — Не е зле. Искаш да ме изпиташ, а? Изпитай ме, приятелю! Имам тук едно нещо, дето може да те убие.

Освободила се от задушавачата чернота на низините, луната отново се показва и хвърли дългата му сянка с надигната дамаджана — той продължаваше да пие, сетне всмукна сребърния въздух дълбоко в гърлото си, пое си отново дъх и заговори на стъклото:

— Хайде сега! Нали все разправяш, че си по-добър от мене. Хайде да те видим! Докажи! — И наново загълта студената течност, лишена от вкус и от парливост, усещайки я как тече тежка и ледена от огън, как обгръща мощните му, непрекъснато надигащи се дробове, додето накрая и те внезапно се освободиха и тялото му се втурна в

твърдата сребриста стена на въздуха. Всичко беше в ред, двете им сенки — неговата крачеща, на кучето подскачаща — се понесоха леко по хълма като облаци; после сянката отново се закова с надигната дамаджана, покривайки целия склон, и в този миг забеляза крехката фигура на чичо си, която пълзеше нагоре.

— От дъскорезницата ми казаха, че си напуснал — рече старецът. — Ама добре че знам къде да те търся. Ела у дома, синко. Това тука няма да ти помогне.

— То вече ми помогна. Аз съм си у дома. Който е хапан от змия, от отрова не се бои.

— Тогаз отбий се да видиш леля си. Друго не иска жената, само да те види, да те погледне един път... — Но той вече крачеше нататък. — Почакай! — извика старецът. — Почакай!

— Не можеш да ме стигнеш — рече той, говорейки на сребристия въздух, като го пореше с гърди, а той рукна от двете му страни с оня устрем, с който въздухът тече край галопирация кон. Тънкият чуплив гласец се изгуби в нощната безкрайност, неговата и кучешката сянка летяха над правите мили, а дълбоките и мощни тласъци на гърдите му подскачаха свободни и леки като въздуха, защото се чувствуваше отлично.

Надигайки отново дамаджаната, той откри, че в устата му вече не се излива никаква течност. Гълташе, но през гърлото му не минаваше нищо, гърлото и устата му се изпълниха с някаква гъста и неподвижна струя, която без отскок и без никакво отвлечение изскочи цяла, непокътната, все още запазила очертанията на глътката му, проблясна на лунната светлина, след това се разпиля и се загуби сред безбрежния шепот на мократа трева. Надигна пак дамаджаната. Гърлото му се изпълни и от ъглите на устата му потекоха две ледени струйки; недокосната, течността отново изскочи сребърна, блестяща и тръпнеща, а той задъхано поемаше мразовития въздух с изправена пред устата си дамаджана:

— Добре де! — каза той. — Пак ще опитам. Като се научиш да си стоиш, дето те турям, ще те оставя на мира. — И пак пи, напълвайки за трети път гърлото си и само миг след като свали дамаджаната, светлата струя отново бликна, а той, задъхан, вдъхна студения въздух. Запуши внимателно дамаджаната с кочана и застана задъхан, примигващ, дългата му сянка самотно падаше пряко хълма и

се изтягаше нататък, в мъгливата безкрайност на скованата от мрака земя. — Добре — повтори той, — значи съм сбъркал нещо. Колкото е могло, помогнало ми е. Така, сега съм отлично и нищо повече не ми трябва.

Като прекоси пасбището, зърна осветения прозорец, отмина зиналата черно-сребърна песъчлива яма, в която като дете бе играл с празни кутийки от емфие, ръждясали куки от хамути и халки от синджири, а понякога и с някое истинско колело, отмина градинската леха, където, запролетеше ли се, той грабваше мотиката и копаеше под наблюдението на леля си, застанала на кухненския прозорец, и прекоси безтревния двор, в чийто прахоляк се бе въргалиял и пълзял, преди да проходи. Влезе в къщата, в стаята, в самата светлина и спря на прага с изпъната назад глава, като че не вижда, с увиснала на средния му пръст дамаджана:

— Чичо Алек каза, че си искала да ме видиш.

— Не само да те видя — рече леля му. — Да дойдеш при нас, да ти помогнем.

— Аз съм добре — каза той, — нямам нужда от помощ.

— Не е тъй! — каза тя, надигна се от стола, пристъпи към него и му хвана ръката, както вчера на гроба. И отново, както вчера, ръката му бе като от желязо. — Не е тъй! Като се върна Алек и ми каза как си напуснал дъскорезницата, преди да е залязло слънцето, разбрах защо и къде си отишъл. Туй няма да те оправи.

— То вече ме оправи. Вече нищо ми няма.

— Недей да ме лъжеш — каза тя. — Никога не си ме лъгал. И сега недей да ме лъжеш.

И тогава отново прозвуча истинският му глас, неговият, без тъга и без учудване, тих, идещ от великанските тласъци на гърдите му, които само след миг щяха да почнат да се задушават между тия стени. Но след миг той нямаше да е тук.

— Истина е — рече той, — нищо не може да ме оправи.

— Как ще може! Разбира се, че нищо. Само господ. От него искай помощ. Всичко му разкажи. Той иска да те чуе, пък после ще ти помогне!

— Щом е господ, какво ще му разправам? Ако е господ, значи всичко знае! Хубаво, ей ме де съм, нека слезе да ми помогне!

— Бързо на колене! — извика тя. — На колене и да се помолиш! — Ала на пода стояха не коленете, а ходилата му. В един миг той дочу зад гърба си нозете й по дъските на преддверието и гласа й, който го викаше в тъмнината: — Спут! Спу-ут! — викаше след него над нашарения от лунната светлина двор, викаше името, което бе носил като дете и като юноша; едва по-късно мъжете, с които тръгна да работи, и мургавите или светлите жени, които минаваха безименни и забравени през ръцете му до момента, когато срещна Мени и каза „Край на всичко това!“, едва по-късно почнаха да го наричат Райдър.

Минаваше полунощ, когато стигна дъскорезницата. Кучето бе изчезнало. Не си спомняше къде и кога. Спомни си само, че по едно време замахна към него с празната дамаджана. Но след това дамаджаната се оказа в ръката му, при това не празна, защото всеки път, когато я надигнеше, от ъглите на устата му потичаха двете струйки, попиваха се от ризата и панталоните, а той продължаваше безспирно да крачи във вледеняващия студ на течността, лишена от вкус, от парливост и мирис.

— Освен това — каза си той — никога не бих го замерил. Ако има нужда и ако е близо, може да го ритна, ама да утрепя куче...

Като се озова на празното място, дамаджаната все още бе в ръката му. Спря сред онемелите купища изрусени от луната трупи. Бе стъпил точно в средата на собствената си сянка, олюляваше се, мигаше към натрупаните дъски, рампата и дънерите, чакащи утрото, към навеса на парната машина, сега стихнала и побеляла от лунната светлина. След миг отново бе добре. Раздвижи се. Но не за да ходи, а да пие течността, студена, бърза и безвкусна, влизаща без гълтане, поради което се озадачаваше дали тече вътре или вън. Но нали беше добре! Сега вече закрачи, дамаджаната бе изчезнала, без да разбере къде и кога. Прекоси празното място, влезе под навеса на парната машина, прескочи откачения ремък на банцига и приближи вратата на склада за сечива, забеляза между дъските мъждивия отблясък на фенера, живи сенки, които се издигат и снишават, чу гласове, които гъгнат, чу приглушеното изтрополяване и търкаляне на заровете и като удари оглушително залостената врата, извика високо:

— Отворете! Аз съм. Змия ме ухапа, умирам.

Сетне премина някак през вратата и се озова в склада. Все същите познати лица — трима от неговата бригада, още трима-

четирима други от дъскорезницата и белият нощен пазач с тежкия пистолет в задния джоб, пред когото на пода се виждаше купчина монети и омазнени банкноти. А Райдър, онзи, когото наричаха Райдър, стоеше над наклеяките в кръг, олюляваше се и примигваше, мъртвите мускули по лицето му изписали нещо като усмивка. Белият не го изпускаше от очи.

— Направете ми място, комарджии такива! — каза той. — И аз да седна. Змия ме е хапала и от никаква отрова не ме е страх.

— Ти си пиан — рече белият. — Марш оттука! Я бе, някой от вас черните, отворете вратата и го изхвърлете!

— Полека, шефе — каза той с равен глас и лице, все тъй замръзнало в далечното подобие на измъчена усмивка под примигващите зачервени очи. — Не съм пиан. Само не мога да ходя направо, защото ми тежат ей тия пари.

И коленичи, оставяйки до себе си последните шест долара от седмичната заплата, примигващ, с усмивка към лицето на белия човек насреща му; след това със същата усмивка загледа как заровете минават от ръка на ръка, докато белият удвоява залозите, видя купчинката омазнени и измачкани от шепите им банкноти пред белия, която постепенно и непрекъснато растеше, забеляза как белият хвърли заровете и спечели два удвоени залога, а след това изгуби двацет и четири цента и накрая заровете стигнаха до него, потропвайки приятно в сгънатия юмрук. Той метна в средата една монета.

— Един долар — рече той и хвърли, но белият хвана заровете и му ги върна. — Защо? Толкоз залагам — каза той. — Мен змия ме е хапала и мога всичко да изгубя. — И отново хвърли заровете, но този път един от негрите ги спря. — Толкоз залагам — повтори той и хвърли трети път, трепвайки с трепването на белия и хвана китката му, преди да е посегнал към заровете: и двамата клекнали, приближили лица над заровете и парите, лявата му ръка стискаше китката на белия, лицето му продължаваше измъчено и безжизнено да се усмихва, а гласът му бе равен, почти безразличен: — Мен ме бива дори да загубя. Но тия тука, другите момчета... — Шепата на белия най-сетне се разтвори и на пода изтрополя вторият чифт зарове. Белият се отскубна, скочи на крака, дръпна се назад и посегна към джоба, където стърчеше пистолетът.

Бръсначът висеше между плешките му, вързан на памучна връв около врата и скрит под ризата. С едно движение на ръката той измъкна бръснача над рамото си, отвори острието и го освободи от връвта, острието отскочи тъй, че тъпият му ръб легна върху кокалчетата на свития му пестник, палецът натисна дръжката между пръстите и в мига, преди да изтрещи полуизваденият пистолет, той замахна към гърлото на белия — не с острието, а с помитация удар на юмрука си, който вървеше след острието, тъй че първата струя кръв изобщо не докосна ръката му.

II

Не продължи много; на следния ден откриха затворника, увиснал на въжето от камбаната на негърското училище на около две мили от дъскорезницата; следователят бе произнесъл заключението си за настъпилата смърт пред някакво непознато лице, или може би лица, и след пет минути бе предал трупа на най-близките му. И когато всичко свърши, помощник-шерифът, който официално бе натоварен с тази история, реши да я разкаже на жена си. Намираха се в кухнята. Жена му приготвяваше вечеря. Бяха вдигнали помощник-шерифа от леглото вчера, малко след полунощ, когато доведоха престъпника, и оттогава не бе подвивал крак, беше в непрекъснато движение и сега бе капнал от безсъние и от нередовно хранене набързо и по никое време, затова, седнал до печката, той изглеждаше малко нервен.

— Проклети негри! — разправяше той. — Кълна се в господ, цяло чудо е, дето нямаме с тях кой знае колко главоболия. И то защо? Защото не са хора. Приличат на хора, ходят на два крака като хората, говорят ти, разбираш ги, мислиш, че и те разбират, най-малкото отчасти. Но като опре до нормални човешки чувства, можеш да ги смяташ за стадо диви биволи. Вземи например тоя, днешния...

— Хич не ми го давай за пример — грубо го прекъсна жена му. Беше едра, навремето хубава жена, сега вече посивяла, с очебийно къс врат. Съвсем не изглеждаше ядосана, напротив, бе сдържана, ала избухлива. Същия следобед бе посетила клуба, където се играеше шах, и бе спечелила първата награда от петдесет цента, но се намери една членка, която настояваше да преразгледат резултатите и да отменят целия турнир. — По-далеч от мойта кухня! И вие сте ми едни шерифи! Седите си по цял ден в съда и бръщолевите. Нищо чудно, че двама-трима души са могли да се набутат в затвора и да ви измъкнат затворника под носа. И столовете, и масите ви, че и первазите на прозорците ви ще отнесат, докато не се размърдате и не си отлепите задниците.

— Такива като Бърдсонг не са двама-трима — рече шерифът. — Ако искаш да знаеш, четирийсет и два действителни гласа са това. Един ден бяхме взели с Мейдю изборните списъци и ги преброихме. Та слушай де... — Жена му се извърна от печката с чиния в ръка. Той бързо прибра нозете си от пътя ѝ, а тя едва не го връхлетя и отиде в трапезарията. Шерифът повиши глас, да преодолее увеличеното разстояние. — Жена му умира. Дотук добре. Но да го видим колко му е мъчно! На погребението той е най-припреният. Казаха ми, че още неспуснали ковчега, грабнал една лопата и почнал да хвърля пръстта отгоре ѝ по-бързо и от скрепер. Но и това добре. — Жена му се върна. Той отново прибра нозе и поради скъсеното разстояние понижи глас. — Може би тъй му е дошло. Още няма закон против мъжете, които бързат да погребат жена си, стига само да не са бързали да я доведат до гробищата. Както и да е. На другия ден се явява на работа пръв, само огнярят бил преди него. Пристига в дъскорезницата, оня още огъня незапалил, камо ли пара да вдигне. Пет минути по-рано. Още тогава са могли с огняря да събудят Бърдсонг, да си отиде у дома човекът, да си легне и да се наспи, или пък, като е решил, можел е още тогава да му пререже гърлото, да си нямаме тези неприятности. Идва, значи, пръв на работа. А МакАндрюз и всички останали се надяват, че тоя ден ще си го вземе като свободен; дори за един негър няма по-добро извинение да не ходи на работа от това, че жена му е умряла. Всеки бял ще си вземе деня, най-малкото от уважение, никой не го пита мъчно ли му е, радва ли се; децата имат повече ум, как няма да си вземеш свободния ден, като знаеш, че ти се плаща! Той обаче — не! Идва пръв, почва да скача от камион на камион, дори свирката за почване на работа не дочакал, вдига кипарисови трупи по три метра и ги хвърля като кибритени клечки. И когато най-сетне всички решават, че сигурно отсега нататък такъв трябва да го приемат, той напуска работа наред следобеда, без довиждане, без много съм ви задължен, мистър МакАндрюз, без нищо, купува си цял галон от онова магарешко уиски, дето може да ти пръсне черепа, връща се в дъскорезната, точно когато ония играят, а Бърдсонг лъже негрите с фалшиви зарове, дето петнайсет години ги е лъгал, сяда и той, дето мирно и тихо редовно е загубвал поне деветдесет и девет на сто заплатата си, откак е порасъл да разпознава точките по тия загубени зарове, и след пет минути прерязва гърлото на Бърдсонг чак до врата.

— Жена му отново мина край него и влезе в трапезарията. Шерифът дръпна нозе и повиши глас. — Отиваме ние с Мейдю. Не че се надяваме с нещо да помогнем, защото си правим сметка, че докато се съмне, оня сигурно ще е вече в Тенеси; освен това най-лесният начин да го хванеш е да не се отделяш от хората на Бърдсонг. Разбира се, спипат ли го те, хич не си прави труд да го водиш в града, но с това случаят се приключва. Беше просто чиста случайност, дето отидохме до къщата му. Дори не помня защо отидохме, но както и да е. Отиваме ние и той там. И какво мислиш — седи зад вратата с отворен бръснач на едното коляно и със зареден револвер на другото? Нищо подобно. Спи! На печката една грамадна тенджерата, в която е имало грах, празна. А той легнал в задния двор и заспал на слънце. Само главата си пъхнал под пруста, а до него едно куче, ще речеш мелез между мечка и вол, лае и сипе огън и жупел. Събуждаме го ние, става той и вика: „Няма що, бели хора, аз го направих. Само не ме затваряйте.“ А Мейдю му говори: „Те и хората на Бърдсонг няма да те затворят. Пипнат ли те, до гуша ще ти дойде от чист въздух.“ А оня продължава: „Аз го направих, само не ме затваряйте.“ Съвети дава, учи шерифа да не го затваря; той бил виновен, жалко, не знам какво, само че сега точно не трябвало да се лишава от чист въздух. Набутахме го в колата и ето ти, идва някаква старица — майка му ли, леля му ли — пъшка по пътя в кучешки тръс, и тя иска да дойде с нас. Мейдю се мъчи да ѝ обясни, че и на нея може да ѝ се случи нещо, ако ни стигнат хората на Бърдсонг, преди да сме го затворили, тя не ще и да чуе. А Мейдю вика: „Абе, хайде да я вземем, няма да е зле, в случай че Бърдсонговите хора ни спипат по пътя, защото в края на краищата никоя намеса в работите на закона не подлежи на оправдание, дори ако ония пак ни бият като миналото лято.“ Та взимаме, значи, и нея и ги караме в града и право в затвора. Предадох го аз на Кечъм, Кечъм го води на горния етаж, а бабето върви подире му до килията и разправя на Кечъм: „Аз — вика — гледах да го възпитам както трябва. И добро момче беше. Досега никога не е изпадал в беда. И ще изтърпи каквото му се полага, само — вика — не го давайте на белите.“ А Кечъм ѝ казва: „А защо не си е помислил за тия работи, преди да почне да бръсне белите без сапун, а?“ Затвори ги в килията и двамата. И той като Мейдю се досети, че нейното присъствие може да повлияе на момчетата на Бърдсонг, че току-виж утре и той си поставил кандидатурата за шериф. След туй Кечъм слезе

долу, след малко се прибра и наказателната команда, качиха се хората, влязоха си в общата килия и той вече си мислеше, че всичко е в ред, когато изведнъж се чува викове. Не някакви приказки да речеш, ами викове, без дуети. Грабна си той пистолета и тича по стълбите към килията на командата, но като минава покрай килията на ония двамата, какво да види: бабичката се дръпнала в единия ъгъл, свила се, а оня ми ти негър, като отскубнал железното легло от пода — те са приковани с болтове! — застанал насред килията, държи леглото над главата си като бебешка люлка, крещи и дума на старата: „Ти не се бой! Нищо няма да ти сторя.“ Па като метнал леглото в стената, пипнал се за железната решетка на вратата и я изкъртил цялата, заедно с пантите, с тухлите, всичко, излиза в коридора и подхвърля решетката над главата си, като че ли е мрежа за прозорци, и вика: „Всичко е наред. Всичко е наред. Няма да избягам!“ Кечъм, разбира се, можел да го застреля на място, но нямаше да е законно. Тогаз да видиш — хората на Бърдсонг най-напред него щяха да близнат. Кечъм не стреля, а се хвърля назад, дето са негрите от наказателната — там решетката не може да го стигне — и вика: „Хванете го бе! Свалете го на земята!“ Само че негрите се дръпнали. Тогаз Кечъм се приближил повечко, та да може да подритне тия, дето са му най-близко, почнал да ги блъска с дръжката на пистолета. Най-после спуснали се към оня, ама той, както разправя Кечъм, ги ловял един по едни, както излизат от килията, и ги мятал до другата страна като парцалени кукли. „Няма да избягам бе!“ — викал. Най-после го повалили и на пода като станала една бъркотия от негърски глави, ръце и крака... Но и тогаз от време на време от купчината ще изхвърчи някой негър, досуц като летяща катерица, и ще пльосне в другия край на коридора с очи, облещени като автомобилни фарове. Накрая го задържали някак си и Кечъм се приближил и почнал да ги вдига един по един и най-после видял и него — лежи на пода под всичките и се смее, а по лицето му текат сълзи колкото стъклени топчета, стичат му се край ушите и като паднат на пода, пукат, сякаш някой пуска отвисоко птичи яйца, смее се и говори: „Бе то, както изглежда, аз не мога да се откажа от мисленето. И все си мисля. Не се отучих и туйто.“ А? Какво ще кажеш?

— Ще кажа, че ако искаш да вечеряш, трябва да го сториш до пет минути — обади се жена му от трапезарията, — после вдигам масата и отивам на кино.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.